ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 3, June 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.878

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 10.04.2020 Kabul Tarihi: 22.05.2020

Atıf Künyesi: Seyfettin Kaya, "Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de Gerçekleştirdiği Haçlı Saldırıları ve Hz. Muhammed'in Naaşını Çalma Girişimi", *History Studies*, 12/3, Haziran 2020, s. 1293-1313.

Renaud De Châtillon'un Kızıldeniz'de Gerçekleştirdiği Haçlı Saldırıları ve Hz. Muhammed'in Naaşını Çalma Girişimi

The Crusader Attacks of Renaud de Châtillon in The Red Sea and His Attempt to Steal Prophet Mohammad's Body

Dr. Seyfettin Kaya

ORCID No: 0000-0003-2181-5973

Siirt Üniversitesi

Volume 12
Issue 3
June
2020

Öz: İkinci Haçlı Seferi sırasında Ortadoğu'ya gelen Renaud de Châtillon, bazı siyasi evlilikler yaparak ilk önce Antakya Prinkepsliğinin ve daha sonra Ürdün bölgesinin idareciliğini üstlenmiştir. Haydutluğu, korsanlığı, zorbalığı, acımasızlığı ve azılı İslam düşmanlığı ile bütün Ortadoğu'da ün salmıştır. Zengilerle yaptığı mücadeleler sırasında Halep valisi Mecceddin tarafından esir alınmış ve Halep Kalesi'nde 16 yıl hapsedilmiştir. Hapis hayatından kurtulduktan sonra Eyyubiler ve Selahaddin Eyyubî'ye karşı Akabe körfezinde Eyle dolaylarını bir üs olarak kullanmış ve Kızıldeniz'e (Bahr-ı Kulzum) bu bölgeden saldırılar düzenlemiştir. Bu saldırıları ile Mısır Eyyubî kıyılarında Aydıb'e, Mekke kıyılarında el-Ragıp'a, Medine kıyılarında el-Havra'ya, Cidde'ye ve Yemen'e seferler gerçekleştirmiş, korsanlık ve hırsızlık faaliyetleri ile İslam dünyasına büyük zararlar vermiştir. Hatta daha da ileri giderek Medine'ye düzenlediği bir sefer ile Hz Muhammed'in naaşını Ürdün'e kaçırmak ve Hacca gelecek Müslümanlardan kazanç elde etmek istemiştir. Bu korsanlık faaliyetleri ve saldırılar İslam dünyasının siyasi ve ekonomik açıdan kayba uğramasına yol açmıştır. Ancak Selahaddin Eyyubî, Hüsameddin Lu'lu'yu Kızıldeniz'de görevlendirerek Renaud de Châtillon'un donanmasının yakılmasını sağlamış ve bu bölgedeki Haçlı korsanlık faaliyetlerini engellemiştir. Bu yazıda Renaud de Châtillon'un Kızıldeniz'de düzenlediği korsanlık faaliyetleri ve Haçlı saldırıları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Renaud de Châtillon, Kızıldeniz, Selahaddin Eyyubî, Eyle

Abstract: During the Second Crusade, Renaud de Châtillon, who came of the Middle East made some political marriages and took over the management of the first Antiochia Prinkepsis and then the Jordanian rule. He has made the reputation in the Middle East famous for his outlaw, piracy, bullying, cruelty and hostility towards Islam. During her struggles with Zangids, he was arrested by Mejd-ed-Din Zangid the governor of Aleppo Fortress and imprisoned in Aleppo Fortress for 16 years. After escaping from prison, he was used as a base against the Ayyubids and Saladin around the Eyle in the Gulf of Aqaba and attacked the Red Sea (Bahr-i Kulzum) from this region. With these attacks, he made campaigns to Aydhav on the shores of Egypt, al-Ragıp on the shores of Mecca, al-Havra on the shores of Madina, Jeddah and Yemen and caused great harm to the Islamic world with his piracy and theft activities. He went even further and wanted to kidnap the Prophet

Muhammad's body to Jordan and to obtain winnings from the Muslims who would come to Hajj. These piracy activities and attacks have led to the political and economic loss of the Islamic world. However, Saladin Ayyubî appointed Husameddin Lu'lu in the Red Sea to burn the navy of Renaud de Châtillon and prevented the Crusade piracy activities in this region. In this article, the piracy activities and crusade attacks carried out by Renaud de Châtillon in the Red Sea are discussed.

Keywords: Renaud de Châtillon, Red Sea, Saladin Ayyubî, Aila

Giriş

Fransa'da soylu bir ailenin oğlu olan Renaud de Châtillon, 1127 yılında Siena vadisinde bulunan Châtillon adlı küçük bir kasaba doğmuştu.¹ Babası Hervé II Godeffroi de Donzy adı ile tanınmaktaydı.² Gien kontu ve Châtillon-Lorien-Sur hâkimi Godeffroi, oğlu Renaud de Châtillon'a hüküm sürebileceği herhangi bir toprak parçası bırakmamıştır. Bu nedenle egemenlik sahası elde etmek ve babasının kendisine bırakmadığı toprakların yerine bunu Müslümanlardan karşılamak isteyen Renaud de Châtillon, İkinci Haçlı Seferine katılmış ve Fransa Kralı VII. Louis'nin ordusu ile birlikte 1148 yılında Ortadoğu'ya Filistin dolaylarına gelmiştir. Ancak İkinci Haçlı Seferi başarısızlıkla sonuçlanınca ülkesi Fransa'ya geri dönmek yerine Filistin'de kalmış ve Kudüs Kralı III. Baudouin'in (1143-1162) hizmetine girmiştir. 1151 yılında Kudüs Kralı III. Baudouin ile birlikte Antakya'ya gelen Renaud de Châtillon, bu prinkepsliği yöneten Konstace ile tanışmıştır. Kocası Raymond de Poitiers'ni 1149'da Halep'in Türk hükümdarı Atabey Nureddin Mahmud Zengi (1146-1174) ile yapılan harp sırasında kaybeden Konstace, Antakya'nın idaresini naibe sıfatıyla üstlenmiş, 1153 yılına kadar kendisine önerilen soylu koca adaylarından hiçbirini beğenmeyerek yaşamını tek başına idame etmeye çalışmıştır. Ancak 1153 yılında Kudüs Kralı III. Baudouin'un hizmetinde bulunan genç ve yakışıklı şövalye Renaud de Châtillon ile evlenmeye razı olmuştur. Böylece Konstace ile evlenen Renaud de Châtillon, 1153 yılında prinkeps sıfatıyla Antakya Haçlı Kontluğu'nun başına geçmiştir.³ Diğer taraftan Kral Raymond'un ölümünden sonra dul kalan eşi Konstace'ın idaresine yardımcı olan Antakya Patriği Aimery, bu yolla idarede etkili olmaya çalışmaktaydı. Ne var ki, Konstace ile evliliğinden sonra kilise mülkünü ele geçirmeye çalışan ikinci eşi ve müstakbel kocası Renaud de Châtillon, Patrik Aimery'yi 1153 yılında hapse attırmıştır.⁴ Daha sonra Patrik Aimery'yi kırbaçlatmış, ağzını sıkışmış ve yaralarının üzerine bal sürdürmüştür. İç kalenin üzerinde bir kazığa zincirle bağlatmıştır. Kızgın yaz güneşi altında çıırılçıplak yanmaya terk edilen patrik, gün boyunca eşek arıları,

¹ Douglas Newbold, "The Crusaders in The Red Sea and The Sudan", *Sudan Notes and Records*, Vol. 26, No. 2 (1945), s. 216.

² Alan V. Murray, "Reynald of Châtillon (d. 1187)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 1027.

³ Ebru Altan, "Renaud de Châtillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mâverâ-i Ürdün Senyörü (1177-1187)", *Tarih Dergisi*, Sayı 55 (2012 / 1), İstanbul 2013, s. 2-3; Renud de Châtillon'un Antakya Prinkepsliğini yöneten Konstace ile evliliği hakkında bkz. Ernoul, *Ernoul Kroniği: Haçlı Seferleri Tarihi, Selahattin Eyyubî ve Kudüs'ü Fethi*, Çev: Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Kitap Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 35; Willermus Tyrensis, *Haçlı Kroniği III: Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1184)*, Çev. Ergin Ayan, Kronik Kitap Yayınları, İstanbul 2019, s. 88-89; Raymond de Poitiers 1148 yılında öldükten sonra karısı Konstace, Renaud de Châtillon ile evlenmiş ve Raymond'un oğlu III. Bohemund'a reşit oluncaya kadar naiplik yapmıştır. Bkz. Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. H. D. Andreasyan, TTK Basımevi, 3. Baskı, Ankara 2000, s. 315.

⁴ Alan V. Murray, "Aimery of Limoges (d. 1196)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol I, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 23; Renaud de Châtillon, hem kendisinin Konstace'ın evliliğini hoş karşılamayıp, kişiliği ve tutumu hakkında sık sık olumsuz eleştiriler yapan hem de Bizans'a ait Kıbrıs adasına saldırmak için ihtiyaç duyduğu yüklü miktarda parayı aynı zamanda çok zengin olan Antakya Patriği Aimery'den tedarik etmek için onu hapse attırmıştır. Kendisine karşı derin bir kin duyduğu bu hastalıklı ve yaşlı adama çok acımasızca davranmıştır. Bkz. Altan, *a.g.m.*, s. 4; Patrik Aimery ile ilgili bkz. H. J. A. Sire, *The Knights of Malta*, Yale University Press, New Have 1994, s. 11.

böcekler ve sineklerin saldırısına maruz bırakılmıştır. Netice itibarıyla boyun eğmek zorunda kalan patrik istenilen parayı vermek zorunda bırakılmıştır. Bu sırada Patrik Aimery'nin maruz kaldığı bu kötü muamele Kudüs kralı III. Baudouin tarafından haber alınmıştır. Akkâ piskoposu Fredericus ile Kançılar Raoul'u bir mektupla Antakya'ya gönderen kral, prinkepse derhal bu çılgınlığa bir son vermesini istemiştir. Bu karşı konulamaz talep üzerine serbest bırakılan Patrik Aimery, Antakya'dan ayrılarak Kudüs'e gitmek zorunda kalmıştır.⁵

Renaud de Châtillon, acımasızlığını, kuralsızlığını ve hoyratça duruşunu yalnız Antakya Patriği Aimery'e karşı değil, aynı zamanda dindaşlarına karşı da sergilemiştir. Bu tavrına 1155 yılında Kıbrıs'a düzenlediği ve adayı yağmaladığı bir sefer sırasında şahit olmuştuk.⁶ Bizans İmparatorluğu Kilikya'da otoritesine karşı çıkan Ermeni Thoros'u cezalandırmak için Renaud de Châtillon'dan yardım istemişti. Yapacağı yardım neticesinde ödüllendirileceğini düşünen Renaud de Châtillon, Ermeni Thoros'un kuvvetlerini bozguna uğratmıştır. Ancak beklentilerinin karşılanmadığını görünce Bizans'a bağlı Kıbrıs'ı yağmalamaya karar vermiştir.⁷ Adada serbestçe dolaşarak Yunan rahibelere, kadın ve çocuklara işkenceler yapmıştır.⁸ Kasaba ve köyleri tahrip etmiş, manastırların kapılarını parçalayarak kutsal rahibeleri ve bakireleri kirleterek alay edilmeye maruz bırakmıştır. Katliamlarına direnen herkesi, yaşlarına ve cinsiyetlerine bakmadan ortadan kaldırmış; altın, gümüş ve değerli eşyaları alarak tüm ganimetlerle türlü türlü zenginliklerle denize açılarak Antakya'ya geri dönmüştür.⁹ Bir yıl sonra benzer nitelikteki yağma faaliyetlerini bu kez Müslümanların yaşadığı topraklarda yapmak için harekete geçmiştir. Ancak Renaud de Châtillon'nun Kıbrıs'ta fütursuzca yaptığı yağmanın ve katliamın aynısını Müslüman topraklarında icra etmesine Musul Zengiler Atabeyliği izin vermemiştir.¹⁰ 23 Kasım 1160 yılında Müslümanların topraklarında vurgun ve yağma hareketine girişen Renaud de Châtillon, yaptığı bir baskından geri dönerken Urfa (Eddesa) toprakları üzerinde Musul Zengiler Atabeyliği'nin hükümdarı Nureddin Mahmud'un kardeşi Halep valisi Mecdeddin Zengi tarafından pusuya düşürülerek esir alınmıştır.¹¹ Bu konuya değinen Urfalı Mateos, Renaud de Châtillon'un, sonbaharda halkın kaygısız bulunduğu bir sırada, emrindeki 1000 kişilik bir ordu ile Bizans ve Türk topraklarında yağma hareketlerine giriştiğini, ancak Nureddin'in Halep vekili Mecdeddin ibn Daye'in 10.000 kişilik kuvvetine karşı yanında bulunan 30 süvari ile direnemeyerek esir düştüğünü, askerlerinden 400 tanesinin ise öldürüldüğünü ve tutsak edilmek üzere Halep'e getirildiğini ifade etmiştir.¹² Süryâni Mikhail ise Renaud de Châtillon'un, 120 atlı ve 500 piyade ile beraber Halep topraklarına geldiğini ve esir edilmeden önce orada büyük kahramanlık işlerine giriştiğini, ancak dönüş yolu üzerinde sayıca üstün olan Türkler tarafından pusuya düşürülerek çember içerisine alındığını ve Türklerin çemberini yarıp kaçmağa muktedir olduğu halde, bu yolda hiçbir gayret sarf etmeyip Türklerle teslim olduğunu dile getirmiştir.¹³ Yağma ve talan hareketi sırasında ele geçirdiği öküz, deve vb. ganimetlere el konulmuş ve elbiseleri çıkarılarak bir deveye elleri kolları bağlı bir şekilde Halep'e getirilmiştir. Müslümanların şimdiye kadar talep ettiği en büyük fide olan

⁵ Willermus Tyrensis, *Haçlı Kroniği III*, s. 97; Newbold, *a.g.m.*, s. 217; Altan, *a.g.m.*, s. 4.

⁶ A. A. Vasiliev, *History of The Byzantine Empire (324-1453)*, Vol II, The University of Wisconsin Press, Madison, Milwaukee, and London 1971, s. 426; Farid Mirbagheri, *Historical Dictionary of Cyprus*, The Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland-Toronto-Plymouth-UK 2010, s. XXIV.

⁷ Willermus Tyrensis, *Haçlı Kroniği III*, s. 111-112.

⁸ Newbold, *a.g.m.*, s. 217.

⁹ Danielle Régner-Bohler, *Croisades et Pèlerinages*, Robert Laffont Press, Paris 1997, s. 646.

¹⁰ Newbold, *a.g.m.*, s. 217.

¹¹ M. Prou, "Renaud de Châtillon, prince d'Antioche, seigneur de la terre d'OutreJourdain by Gustave Schlumberger", *Bibliothèque de l'École des chartes*, Vol. 59 (1898), s. 605.

¹² Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi*, s. 332-333.

¹³ Süryâni Mikhail, *Süryâni Patrik Mihail'in Vekayinâmesi: İkinci Kısım (1042-1195)*, çev. H. D. Andreasyan, TDV İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi, (Basımı Yapılmamıştır) 1944, s. 189.

120 bin dinarın ödendiği 1176 yılına kadar Halep Kalesi'nde 16 yıl boyunca esir kalmıştır. Hatta Renaud de Châtillon'un serbest bırakılması müzakerelerini yürüten Vezir Selahaddin, ihanet ile suçlanmış ve Müslümanlar tarafından boğularak öldürülmüştür.¹⁴ 15 Mayıs 1174 tarihinde Nureddin Mahmud'un ölümünden sonra İslâm dünyasında Eyyubiler ve Zengiler arasında çıkan iktidar kavgası sırasında, Halep valisi Gümüştekin tarafından yüklüce bir miktar fidye karşılığında 1176 yılında serbest bırakılmasına karar verilmiştir.¹⁵ Halep valisi Gümüştekin ile Haçlılar arasında yürütülen müzakereler sonucunda daha önce tutuklanarak hapsedilen kralın dayısı Joscelin de Courtenay için 50 bin dinar, Yaşlı Raimund'un oğlu Trablus Kontu Genç Raimund için 80 bin dinar ve Renaud de Châtillon için ise 120 bin dinar ödeme yapılması hükme bağlanmıştır.¹⁶

Renaud de Châtillon Halep'te tutuklu kaldığı sırada eşi Konstance 1163 yılında hayatını kaybetmişti. Doğal olarak serbest kaldıktan sonra Antakya'ya değil, Kudüs'e geçmiştir. Kudüs Kralı IV. Baudouin'un (1161-1187) Ürdün ve Kızıldeniz bölgesinde Selahaddin Eyyubi'ye karşı iyi bir generale ihtiyacı vardı. Krallık bürokrasisinin askeri danışmanları, 1174 yılında Akka sokaklarında bir suikasta kurban giden Mâverâ-i Ürdün (Montreal-Kerek-Şevbek) bölgesinin hükümdarı Miles de Plancy'nin dul kalan eşi Nablus lordunun kızı Leydi Etienne ile Renaud de Châtillon'a vermesini önermişlerdir. Böylece şansın kendisine ikinci kez güldüğü Renaud de Châtillon, Leydi Etienne ile evlenerek 1177 yılında Mâverâ-i Ürdün bölgesinin hâkimi olmuştur. Mısır, Arabistan ve Suriye'nin bağlantısını sağlayan ve Hicaz'ın zengin kervanlarının geçtiği bir kavşak noktası olan Mâverâ-i Ürdün bölgesinin güney taraflarında yer alan Sina Yarımadası ve Akabe Körfezi, Renaud de Châtillon'un iştahını kabartmaktaydı. Bu haliyle XIX. ve XX. yüzyılda Arap topraklarında faaliyet gösterecek olan Lawrence'in bu bölgedeki ilk öncüsü Renaud de Châtillon gibi görünmekteydi.¹⁷

1. Kudüs'ün Ele Geçirilmesinden Sonra Haçlıların Kızıldeniz'e Çıkışı (1116)

Birinci Haçlı Seferi (1096-1099) sırasında Ortadoğu'ya gelen Hristiyanlar Kudüs'te bir Haçlı Kontluğu kurmuş ve başına da I. Baudouin'i (1099-1118) geçirmişlerdi. I. Baudouin, güneye doğru keşif amaçlı bir sefer düzenleyerek Akabe Körfezi'ne kadar ilerlemiş, Kızıldeniz kıyılarına kadar ulaşmıştır. Orada atlarını Kızıldeniz'in suları ile yıkamış ve bu suların ünlü olduğunu duyduğu balıklarından yemiştir. Bölgenin yerel halkı ilk defa karşılaştıkları Haçlı askerlerinden dolayı korkuya kapılmış ve sağa sola kaçışmak zorunda kalmışlardır. I. Baudouin, Mâverâ-i Ürdün'ün en güney bölgesinde yer alan ve Akabe Körfezi'ne açılan Eyle'yi 1116 yılında işgal etmiş ve burada Haçlıların ilk kalesini inşa etmiştir. Daha sonra Eyle'nin yakınında bulunan ve Franklar tarafından İlle de Graye olarak ifade edilen adaya ikinci bir kale inşa etmiş; Mısır-Şam-Arabistan arasındaki hac ve kervan trafiğini kontrol etmek ve Müslüman ordularının gelişini ve baskınlarını erkenden haber almak için inşa ettiği her iki kaleye askerler yerleştirmiştir.¹⁸ Aslında Eyle bölgesinde bir blok oluşturma fikri ilk kez bu

¹⁴ Renaud de Châtillon Halep'te esir bulunduğu süre zarfında Arapça öğrenmiştir. Bkz. Newbold, *a.g.m.*, s. 217; Renaud de Châtillon'un Halep'te esir kaldığı ile ilgili bilgi için bkz. Hugues Vincent, "Geschichte des Königreichs Jerusalem (1100-1291) by Reinhold Röhrich; Renaud de Châtillon, prince d'Antioche, seigneur de la Terre d'Outre-Jourdain by M. G. Schlumberger; Die heilige Grabeskirche zu Jerusalem in ihrem ursprünglichen Zustande by C. Mommert; Archæological Researches in Palestine during the years 1873-4 by Ch. Clermont-Ganneau and A. Lecomte du Noüy", *Revue Biblique* (1892-1940), Vol. 8, No. 3 (Juillet 1899), s. 465.

¹⁵ Altan, *a.g.m.*, s. 11.

¹⁶ Süryâni Mikha'il, *Süryani Patrik Mihail'in Vekayinâmesi*, s. 241; Yaşlı Raimund'un oğlu Trablus Kontu Genç Raimund için 80 bin dinar ödeme ile ilgili bkz. Willermus Tyrensis, *Haçlı Kroniği III*, s. 219-220, 240.

¹⁷ Ernoul Bernard, *Chronique d'Ernoul, et de Bernard le Tresorir*, Par M. L. de Mas Latrie, Libraire de la Société de L'histoire de France, Paris 1871, s. 89; Newbold, *a.g.m.*, s. 218.

¹⁸ Steven Runciman, *A History of the Crusades: The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East 1100-1187*, Vol II, Cambridge University Press, Cambridge 1952, s. 98; Newbold, *a.g.m.*, s. 215; Dionisius A. Agius and Alan V.

dönemde gündeme gelmemiştir. Bizans kuvvetlerinin Mekke ile Medine'ye ulaşmasını engellemek için Süveyş Kanalı'nda bir blok oluşturma fikri daha önce VII. yüzyılda Amr ibn As ve VIII. yüzyılda ise Harun er-reşid tarafından dile getirilmişti. Ancak Müslümanların dile getirdiği ve hayata geçiremediği bu fikir XII. yüzyılda Renaud de Châtillon ve Haçlı saldırıları ile hayata geçirilecektir.¹⁹ Haçlıların Eyle'deki varlıkları 1170 yılına kadar sürmüştür. Yakınoğlu'nun en güçlü Müslüman hükümdarı haline gelen Selahaddin Eyyubî, 1170'lerden itibaren Kudüs Krallığı'na bağlı Haçlı topraklarına bir dizi saldırılar başlatmıştır.²⁰ Aralık 1170 yılı başlarında Akabe Körfezi'ne bir filo göndermiş ve Eyle ile onun yanı başındaki adada bulunan İle de Graye Kalesi'ni Haçlılardan geri almıştır.²¹

Bu sıralarda Kudüs Kralı IV. Baudouin (1161 – 1185) cüzzamlı olduğu için ülkeyi yönetemeyecek hale gelmişti. Cüzzam ateşi ağırlaşmış, kollarını-bacaklarını kullanamaz hale gelmiş, çürümeye başlamış ve gözleri neredeyse kör olmuştu. Annesi, kız kardeşi Sibylla ve Patrik Heraklius'un başında nöbet tuttuğu genç kral, Sibylla'nın kocası Guy de Lusignan'ı vekâleten krallığı idare etmeye ikna etmiştir.²² Guy de Lusignan'ın vekâleten Kudüs Krallığı'nın başına geçmesi hiç şüphesiz yağma hareketlerine göz yumulacak olan Renaud de Châtillon'un işine yarayacaktır. İslam dünyasının kalbi-ruhu olarak bilinen ve yağma ihtimalinin hiç beklenmediği Mekke ve Medine'ye saldırmak, Mısırlı hacıların karadan Hicaz'a ulaşmasını engellemek, Mısır askeri kuvvetlerinin Arabistan ile Suriye arasındaki bağlantısını kesmek²³, Selahattin Eyyubî'nin saygınlığına bir darbe indirerek onu İslam dünyasında itibarsızlaştırmak²⁴, Mısır ve Suriye topraklarını ayırmak, Mısır-Hicaz arasındaki normal kara ticareti ve hac trafiğini kontrol altında tutmak, Yemen ve Hicaz'dan Suriye'ye gelen kervan ticaretini tehdit etmek ve Hacıları zarara uğratmak için Akabe Körfezi'nin başında bulunan Eyle topraklarının ele geçirilmesi gerekiyordu.²⁵ Renaud de Châtillon, Selahaddin Eyyubî'nin meşgul olduğu bir sırada sahip olduğu bu fikirleri uygulamaya karar vermiştir. Hz. Süleyman'ın 2 bin yıl önce Kızıldeniz'de kurduğu gibi bir donanma oluşturma fikrine kapılmıştır.²⁶

2. Renaud de Châtillon'un 1181'de Teyma Baskını ve Eyle'yi Kuşatması

Renaud de Châtillon, Selahaddin Eyyubî Suriye'de iken planlarını uygulayamaya karar vermiş ve zaman kaybetmeden harekete geçmiştir. Temmuz-Ağustos 1181'de Akdeniz'de bir

Murray, "Red Sea", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 1022-1023.

¹⁹ George Fadlo Hourani, *Arab Seafaring: In the Indian Ocean in Ancient And early Medieval Times*, Vol 13, General: Philip K. Hitti, Princeton University Press, New York 1975, s. 82.

²⁰ Martin Hoch, "Hattin, Battle of (1187)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol II, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 559.

²¹ Runciman, *a.g.e.*, s. 391; Newbold, *a.g.m.* s. 216; Denys Pringle, "Aila and Ile de Graye", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol I, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 23.

²² Runciman, *a.g.e.*, s. 436.

²³ Gary La Viere Leiser, "The Crusader Raid in the Red Sea in 578/1182-83", *Journal of the American Research Center in Egypt*, Vol. 14 (1977), s. 88; Alex Mallett, "A Trip down the Red Sea with Reynald of Chatillon", *Journal of the Royal Asiatic Society*, Third Series, Vol. 18, No. 2 (Apr., 2008), s. 150.

²⁴ Cédric Devais, "L'expression du Pouvoir Aux Frontières du Royaume de Jérusalem: Terre de Suète et Oultre-Jourdain au XII ème Siècle", *Bulletin d'études orientales*, T. 57, Supplément: Le Pouvoir À L'âge des Sultanats Dans le "Bilâd al-Shâm" / Power in The Age of Sultanates in The "Bilâd Al-Shâm" (2006-2007), s. 24.

²⁵ William Facey, "Crusaders in the Red Sea: Renaud de Chatillon's Raids of AD 1182-3", In Janet C.M. Starkey (ed.). *People of the Red Sea: Proceedings of the Red Sea Project II*. BAR International Series. no. 1395, Archaeopress, Oxford 2005, s. 87-98.

²⁶ Newbold, *a.g.m.*, s. 218.

Haçlı donanması ile Eyyubîlere bağlı Tunus topraklarına saldırılar düzenlemiştir.²⁷ Ancak planlarını uygulanabilmesi için çok fazla paraya ve ağaçları gür bir ormana ihtiyaç vardı. Daha önce imzalanan antlaşmalara uymayan Renaud de Châtillon, 1181 yılında Kerek'e 350 mil uzaklıkta ve Hicaz'ın 200 mil iç kesimlerinde Şam'dan Mekke'ye giden bir Müslüman kervanına Teyma bölgesinde saldırmıştır. Bu baskında birçok mahkûm, kadın ve ganimet ele geçirmiş ve bunların 200 bin bezant değerinde olduğu belirtilmiştir.²⁸ İbnü'l Esir, Selahaddin Eyyubî'nin, Haçlı saldırılarına karşı Kerek topraklarına yağma akınları düzenleyince bu akınları gerçekleştiren Renaud de Châtillon'un, şartlarına uyacağı bir barış antlaşmasının yapılmasını istediğini, böylece Eyyubîler ve Haçlılar arasında bir antlaşma imzalandığını, bundan sonra Suriye'den Mısır'a ve Mısır'dan da Suriye'ye kervanlar gidip gelmeye başladığını, ancak Renaud de Châtillon'un, antlaşmanın koşullarına uymayarak 1181'de Müslümanların bir kervanına saldırdığını, Selahaddin Eyyubî'nin, ona bir elçi göndererek 'eğer esirleri serbest bırakıp mallarını iade etmezse üzerine yürüyeceğini söyleyerek onu tehdit ettiğini, ancak Renaud de Châtillon'un, bu teklifi kabul etmeyip bu tehdidi umursamadığını ve bunun üzerine Selahaddin Eyyubî'nin, 'eğer onu elime geçirirsem öldüreceğim' diye yemin ettiğini ifade etmiştir.²⁹ Selahaddin Eyyubî'nin yeğeni Şam valisi İzzeddin Farukşah, Teyma'a baskınına kendisine bağlı kuvvetlerle müdahale edince, arazinin zorluğunu göz önünde bulunduran Renaud de Châtillon, daha ileriye gidememiş ve kervandan elde ettikleri ile yetinmek zorunda kalarak geri dönmüştür. Bu deneyim Renaud de Châtillon'a Hicaz'ın kalbine (Mekke ve Medine'ye) ulaşmak için daha büyük ölçekte planlanmış bir deniz ve kara saldırısına ihtiyacı olduğu gerçeğini öğretmiştir.³⁰

Kudüs Kralı IV. Baudouin (1161 – 1185) antlaşmayı bozduğu için Renaud de Châtillon'a çok kızmış, tüm esirleri ve ele geçirdiği ganimetler ile birlikte sahiplerine iade etmesini emretti. Ancak Renaud de Châtillon kraliyet elçilerine bir kuruş bile geri ödemeyeceğini söylemiş ve yaptıklarından dolayı bir pişmanlık duymadığını ifade etmiştir. Buna sinirlenen Selahattin Eyyubî de kötü hava koşullarından dolayı Dimyat kıyılarında karaya vuran ve içinde 1600 Hristiyan hacının bulunduğu bir gemiyi ele geçirdiğini ve talepleri yerine getirilmezse esir aldığı bu hacıları idam edileceğini bildiren bir mesajı Kudüs Krallığı'na göndermiştir. Kudüs Kralı IV. Baudouin ise cevaben gönderdiği mektupta Renaud de Châtillon'un kontrolden çıktığını ve kraliyet emirlerinin Kızıldeniz'e kadar gitmediğini söylemekle yetinmiştir. Bu açıklamayı, yapılan haksızlıklar karşısında yetersiz bulan Selahattin Eyyubî, Mâverâ-i Ürdün dolaylarına saldırılar düzenlemiş, bu misilleme hareketiyle Hristiyan hacıların bağlarını ve hurma ağaçlarını imha etmiştir.³¹

Renaud de Châtillon, 1181 yılı Teyma baskını ile Selahattin Eyyubî'nin dikkatini Kızıldeniz seferi için yaptığı hazırlıklardan uzak tutmuş ve Müslüman kervanın yağmalanmasından önemli

²⁷ Michael A. Köhler, "Franks, Zengids and Nizaris: The Syrian Lordships Confronting the Expansion of the Ayyubid Dominions (1174–83)", *Alliances and Treaties between Frankish and Muslim Rulers in the Middle East*, Vol. I, By Michael A. Köhler, Translated by Peter M. Holt, Revised, edited and introduced by Konrad Hirschler, E. J. Brill, Leiden-Boston 2013, s. 232.

²⁸ Ernoul Bernard, *Ernoul Kroniği*, s. 57; Newbold, *a.g.m.*, s. 219; Mallett, *a.g.m.*, s. 143; J. Vernet & M. Arribas, J. Bosch, L. Martínez, *Cuadernos: Historia 16, El Islam, Siglos XI-XIII*, 1985, s. 14; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 131; Köhler, *a.g.m.*, s. 232.

²⁹ İbnü'l Esir, *El Kâmil Fi't Tarih*, c. XI, Çev. Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987, s. 416-417, 424.

³⁰ Leiser, *a.g.m.*, s. 88; Mallett, *a.g.m.* s. 144; Renaud de Châtillon Eyyubilerde yaşanan karışıklıkları fırsat bilerek Hicaz topraklarına saldırmıştır. Bkz. Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb, *The life of Saladin from the works of 'Imad ad-din and Baha'ad-din*, Oxford At The Clarendon Press, London: 1971, s. 30-31.

³¹ Newbold, *a.g.m.*, s. 219-220; Köhler, *a.g.m.*, s. 233; Ortaçağ koşulları içinde bir gemiye 1600 kişinin bindirilmesi çok mantıklı gibi görünmemektedir. Selahattin Eyyubî'nin Dimyat dolaylarında karaya vuran gemide bulunan 500 hacıyı esir aldığı söylenmektedir. Bkz. Altan, *a.g.m.*, s. 14.

ölçüde gelir elde etmiştir. Böylece planının ikinci aşamasını gerçekleştirmek için kendisine gerekli olan finansal imkânlar kavuşmuş oldu. Planının ikinci aşamasında gerçekleştirmek istedikleri, bugüne kadar yaptıklarını gölgede bırakacak cinsten bir eylem olacaktı. Bu eylem tabii ki Teyma baskını ile karadan ulaşmaya çalıştığı, ancak zorlu koşullardan dolayı yarıda bıraktığı, Hicaz'ın kalbine ulaşma eylemini Kızıldeniz üzerinden gerçekleştirmek ve deniz yoluyla Mekke-Medine'ye ulaşmak olacaktır. Doğal olarak planının ikinci aşamasını tatbik etmek için Müslümanların zengin deniz kervanlarına baskın yapmak ve Müslümanların kalbine giden Mekke-Medine'ye ulaşmak için gür bir ormana ve bu ormandan elde edeceği bir donanmayı Kızıldeniz'de kullanmaya ihtiyacı vardı.³² Bu amaçla Moab ormanlarından karşılayacağı kereste ile tasavvur ettiği donanmayı kurmak için iki yıla yakın büyük bir çaba içerisine girmiş ve yeni yılın ilk günlerine doğru Akabe Körfezi'nin başında bulunan Eyle'ye doğru yürümüştür.³³ Selahattin Eyyubî'nin kendisine karşı Kudüs Haçlı Krallığı ile ittifak kuran Irak Zengiler Devleti'ne karşı saldırılar başlattığı sırada Renaud de Châtillon, planlarını uygulama fırsatı bulmuştur.³⁴ Zira 1170 yılından beri Haçlılardan geri alınan Eyle ve yanı başında bir ada üzerinde bulunan İlle de Graye Kalesi yeniden Müslümanların denetimi altında girmiştir. Bu nedenle Renaud de Châtillon'un Kızıldeniz kıyılarında donanma inşa edebileceği güvenli bir ortam bulunmamaktaydı. Ancak onun gibi savaş kurdu ve cüretkâr bir adamı bu koşullar durdurmamıştır. Bölgeyi çok iyi bilen bedeviler ile bir antlaşma imzalayarak oluşturduğu donanmanın parçalarının bir kısmını Askalan'dan ve diğer kısmını Kerek'ten Kızıldeniz kıyılarına 1182 yılının ikinci yarısında -muhtemelen aralık ayına yakın- develerin sırtında taşımıştır. Eyle dolaylarına çıkarma yapan Haçlılar gemilerin parçalarını birleştirip kısa sürede donanmanın gözle görülür hale gelmesini sağlamışlardır. Beş gemiden oluşan bu Haçlı filosu, büyük olasılıkla 1000 şövalye, bir grup yerli Arap halkı ve ganimet avcısı bazı bedevilerden oluşmaktaydı. Eyle önlerinde Haçlı dolanması iki filoaya ayrılmıştır. İki gemiden oluşan ilk filo İlle de Graye'nin önünde durarak adanın üzerinde bulunan kaleyi muhasara altına almış ve kaledekileri aç-susuz bırakmak için bekletilmişken, ikinci filo Kızıldeniz'de Müslümanlara karşı yağma ve katliamda bulunmak için denize açılmıştır. Bundan sonra Kızıldeniz'de Müslümanlar ile Haçlı donanması arasında kopacak olan kıyameti, Renaud de Châtillon sefere katılmayarak Eyle'den takip edecektir.³⁵ Bu konuda önemli bilgiler veren el-Makdisi, Frankların (Haçlıların) inşa ettikleri donanma ile Aydib, Yemen ve Hicaz kıyılarına saldırdığını ifade etmiştir.³⁶ Haçlılar yaklaşık 45 gün boyunca, sadece hac ve ticari gemilere değil, aynı zamanda Aydib gibi kıyı kasabalarına yaptıkları saldırılar ile büyük miktarda ganimet alma yoluna gitmişlerdir.³⁷

³² Facey, *a.g.m.* s. 87-98; Renaud de Châtillon'un Mekke'ye saldırmak için Kızıldeniz'de bir takım çalışmalar içerisine girmesi ile ilgili bkz. Sebastian Maisel and John A. Shoup, "Saudi Arabia and the Gulf Arab States Today", *An Encyclopedia of Life in the Arab States*, Vol I, Greenwood Press Westport, London, s. XXXVII.

³³ Runciman, *a.g.e.*, s. 436-437; Facey, *a.g.m.*, s. 87-98.

³⁴ Bernard Hamilton, "Reynald of Châtillon (d. 1187)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 1027; İslam dünyasının içinde bulunduğu bu karışıklıklar bazı eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bkz. Bernard Hamilton, "The Cyclical Views of History in Late Thirteenth-Century Acre", *From Clermont to Jerusalem: The Crusades and Crusader Societies, 1095-1500, Selected proceedings of the International Medieval Congress, International Medieval Research-3*, Ed: A.V. Murray, University of Leeds, 10-13 July 1995, s. 126.

³⁵ Newbold, *a.g.m.*, s. 220; Facey, *a.g.m.*, s. 87-98; Haçlı donanmasının Kızıldeniz'de baskınlar yaptığı sırada Renaud de Châtillon'un Eyle'de kaldığı ve buradan saldırıları organize ettiğine dair bilgiler için bkz. Mallett, *a.g.m.*, s. 148, 151-152.

³⁶ Ebû Şame el-Makdisi, *Kitâbü'r-Ravzateyn fî Ahbâri'd-devleteyn en-Nüriyye ve's-Salâhiyye*, c. III, Thk. İbrâhim ez-Zeybek, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1418/1997, s. 139.

³⁷ Mallett, *a.g.m.* s. 142-143.

3. Haçlı Donanmasının Kızıldeniz'de Aydıb'e Saldırması

Mısırlı Müslümanların Hicaz'a gidebilmelerinin iki yolu vardı. Bu yollardan ilki Sina Yarımadası üzerinden Hicaz bölgesine geçişi sağlayan kara yoluyken, ikincisi o zaman Eyyubîlerin kontrolünde bulunan, ancak günümüzde Sudan sınırları içinde yer alan Aydıb Limanı üzerinden Mekke ve Medine'ye ulaşan deniz yoluydu. Renaud de Châtillon ve etrafında toplanan çeteler-korsanlar, Mısır-Hicaz kara yolunu Eyle'ye saldırarak kapattıkları için Hicaz'a gidebilmenin tek yolu deniz yolu gibi görünmekteydi. Doğal olarak bu ihtimal Renaud de Châtillon tarafından çok iyi bilinmekteydi. Aynı zamanda Kızıldeniz tarihinde altın ve maden ticaretinin yapıldığı önemli bir yer konumundaydı. Antik Mısır döneminde altın ticareti için kullanılan Kızıldeniz, daha sonra Romalılar ve zamanla Müslümanlar tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Güney ve Batı Arabistan uzun zamandan beri Hindistan, Doğu Afrika, Endonezya ve hatta Çin ile deniz ticaretinin önemli merkeziydi. Deniz ürünleri (sümüklü böcek) bakımından Çinlilerin ve baharat ürünleri bakımından -Yemen üzerinden-Hintli tüccarların önemli bir pazarı konumundaydı. Bu yüzden Renaud de Châtillon'un Kızıldeniz'de ilk hedefi bu ticari etkinliklerin bağlantılı olarak sürdürdüğü Eyyubîlerin Aydıb Limanı olmuştur.³⁸ El-Makdisî, Kızıldeniz'in İslami dönemde Müslümanlar açısından önemli bir yer olduğunu, kuş ağzı (gagası) gibi göründüğünü ve Çin ile Habeşistan trafiği için önemli bir yer tuttuğunu ifade etmiştir.³⁹ Haçlı gemilerinin Aydıb Limanı'na nasıl ulaştıkları tam olarak bilinmemektedir. Ancak yabancıları oldukları bu denizde derin sulardan değil de kıyıyı takip ederek aşağıya doğru inmeleri kuvvetle muhtemeldir. Müslüman tüccarların ve hacca gidecek olan insanların hiç beklemedikleri bir sırada ani bir baskınla karşılarında Haçlı donanmasını görmeleri İslam dünyasını ve Müslümanları derinden etkilemiştir.⁴⁰ Aydıb Limanı'na saldıran Haçlılar iki gruba ayrılmıştır. İlk grup Haçlı korsanları denizde kalarak Cidde'den gelen bir tane hac gemisini ele geçirmiş ve limana yakın 16 tane Müslüman ticaret gemisini yağmalayarak birçok esir ile ganimet ele geçirmişlerdir. Karaya çıkan ikinci grup Haçlı korsanları ise bu sırada Aydıb Limanı'na mal getirmeye çalışan bir kervanı yağmalamak için Kusseyr yolunda iç kesimlere ve kuzeye doğru ilerlemişlerdir. Kervanı yakalayıp ona eşlik eden herkesi kılıçtan geçirmiş, birçok mala el koymuş ve Yemen'den gelen Hindistan ticaretine ait iki kargo gemisini bulup yakmışlardır. Aydıb'de bulunan halk, bu yağma, talan ve katliam karşısında adeta soka girmiştir.⁴¹ Çünkü o ana kadar Kızıldeniz kıyılarında yaşayan Müslüman halk ne tüccar ne de savaşçı hiçbir şekilde Frank görmemişti. Bu yüzden bölge halkı gafil avlanmıştır.⁴² Hatta zaman zaman Frankların yardımına çağrılan Halep ve Musul atabeylikleri bile böyle bir tecavüz karşısında müttefiklerinden utanç duymuşlardır.⁴³

4. Haçlı Donanmasının Mekke ve Medine'ye Saldırması

Renaud de Châtillon'un Kızıldeniz'de görevlendirdiği Haçlı Donanması, Aydıb Limanı'na baskın yaptıktan sonra doğuya dönerek Mekke ve Medine taraflarına yönelmiştir. Bu konuda bilgiler veren ünlü kronikçi Ernoul, İslam dünyasını dehşete düşüren bu deniz saldırısının aslen

³⁸ Newbold, *a.g.m.*, s. 221; David Nicolle & Angus Mc Bride, *Saladin and The Saracens*, Editor: Martin Windrow, Osprey Publishing 1986, s. 21. Renaud de Châtillon, Mısır'dan Hicaz'a giden karayolunu kapattığı için Sina Yarımadası üzerinden güney kutsal topraklara inmek çok tehlikeliydi. Bkz. Facey, *a.g.m.*, s. 87-98.

³⁹ Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Makdisî, *Ahsenü't-tekasim fî ma'rifeti'l-ekalim*, ed. Fuat Sezgin, trc. G. S. A. Ranking and R. F. Azoo, Institut für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften, Frankfurt am Main 1989, s. 13-14.

⁴⁰ Facey, *a.g.m.*, s. 87-98.

⁴¹ Leiser, *a.g.m.* s. 92; Newbold, *a.g.m.* s. 221; Cidde'den gelen Hacı gemisinin baskına uğraması ile ilgili bkz. Susan Rose, *Medieval Naval Warfare, 1000-1500*, Routledge, London & New York, s. 29.

⁴² Amin Maalouf, *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, Telos Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 244.

⁴³ Runciman, *a.g.e.*, s. 437.

Mekke ve Medine'yi hedeflediğini ve bu teşebbüsle Hz. Muhammed'in mezarının yağmalamaya çalışıldığını dile getirmiştir.⁴⁴ Eski Fransız Haçlı destanlarının birçoğunda, Mekke'yi ele geçirmeye odaklanan ve o bölgede bulacaklarını umdukları Hz. Muhammed'in mezarını yok etmeye söz veren Haçlı hikâyelerinin kahramanları ile doludur.⁴⁵ Doğal olarak bu hikâyelerle büyüyen Haçlı korsanları Aydib Limanı'ndan ayrıldıktan sonra Mekke'den ziyade Hz. Muhammed'in mezarının bulunduğu Medine'ye yönelmişlerdir. Tarihi Medine limanları Bedir'in yakınlarındaki bölgeler olan el-Yenbû ve el-Havra farklı zamanlarda saldırıya uğramıştır.⁴⁶ Ya'kût el-Hamevî, ekinlerin yetişmediği el-Havra'nın, Mısır'dan Medine'ye gelen gemiler için bir yer (liman gibi) olduğunu, ıssız bir yer gibi görüldüğünü ve orada insanların içinde oturmadığı bazı evlerin bulunduğunu vurgulamıştır.⁴⁷ El-Bekirî, Beni Murra kabilesinin el-Havra'da yaşadığını, Haşim b. Harmane'nin Muaviye b. Amr es-Sümeyye'yi burada öldürdüğünü ve kabrinin burada olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸ El-Makrizî, Bahr-i Kulzum ifadesini (Kızıldeniz) Süveyş Körfezi ile 'Aydib'in kuzeyindeki Mısır kıyılarına bitişik denizi belirtmek için kullandığını, ... o zamanlar 'Aydib'den Hicaz topraklarına kadar Tuz Denizi'ni geçip el-Havra'ya bu deniz üzerinden gidildiğini ve el-Havra'nın Peygamber şehrine (Medine'ye) bitişik olduğunu, Bahr-i Kulzum'un (Kızıldeniz'in) sınırlı bir deniz olduğunu, doğusundaki, batısındaki ve kuzeyindeki toprakların Mısır toprakları içerisinde yer aldığını (Muhtemelen Eyyubî topraklarını kastetmektedir.) dile getirmiştir.⁴⁹ İbnü'l Davadarî ise Havra'yı Hicaz kıyılarında ve Medine ile Yenbû yakınlarında bir konuma sahip olduğunu vurgulamıştır.⁵⁰

Haçlı donanmasının Medine dolaylarına saldırdığı sırada Hz. Muhammed'in mezarına saygısızlık edileceği, naaşının yakılacağı, küllerinin rüzgâra savrulacağı ve Mekke'de bulunan Kâbe'nin yıkılacağı iddiaları İslam dünyasının her tarafına yayılmıştı. Bu söylenti İslam dünyasında ve Müslümanlar arasında Haçlılara karşı olan kızgınlığı ve öfkeyi artırmıştır. Aslında Medine'ye saldırarak Hz. Muhammed'in naaşını çalmak isteyen Renaud de Châtillon'un şu üç amacının olduğu söylenmekteydi. Ya Kerek'e götüreceği Hz. Muhammed'in naaşını ziyarete gelecek olan Müslüman hacılardan kazanç elde etmek⁵¹, ya hapisanede kaldığı süreye karşılık Müslümanlardan intikam almak ya da Haçlıların Müslümanlarla yapacağı diplomatik müzakerelerde Hz. Muhammed'in naaşını koz olarak kullanmak şeklinde olduğu dile getirilmekteydi.⁵² Haçlı korsanları Medine'ye yürüyerek gitmeyi ve Hz. Muhammed'in naaşını çalmayı ve onu Kerek dolaylarına götürmeyi kafalarına koymuş ve bunu bir sır haline getirip Müslümanlardan da gizlememekteydiler.⁵³

Haçlı donanmasının Medine'den sonra ikinci ana güzergâh ise Müslüman hacıların çıktığı ve ticari etkinliklerin yürütüldüğü Mekke'ye yakın olan el-Ragıp limanı olmuştur.⁵⁴ Bu saldırı

⁴⁴ Ernoul Bernard, *Ernoul Kroniği*, s. 69.

⁴⁵ John Tolan, "Muhammad (d. 632)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol III, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2006, s. 861.

⁴⁶ El-Gazzâlî, *Kur'ân-ı Kerîm'de Kiyamet ve Ahiret*, Mütercimi Ömer Beğ, Hakikat Kitâbevi, İstanbul 2014, s. 375; Facey, *a.g.m.* s. 87–98.

⁴⁷ Ya'kût el-Hamevî, *Kitab-ı Mûcemü'l-Büldan*, c. II, Thk: İhsan Abbas, Darü'l Garbil-İslami, Beyrut 2010, s. 316.

⁴⁸ El-Bekrî, *Das geographische Wörterbuch des*, Herausgegeben von F. Wüstenfeld, Deuerichsche Buchhandlung (Göttingen) & Maisonneuve & Comp. (Paris), Leiden, Cambridge, London und Mailand 1876, s. 301-302.

⁴⁹ El-Makrizî, *el-Mevâiz ve'l-i'tibâr bi-zikri'l-hutât ve'l-âsâr*, Edite Par. M. Gaston Wiet, Le Caire Imprimerie de L'Institut Français D'Archeologie Orientale, Paris 1911, s. 57.

⁵⁰ İbnü'l Davadarî, *Kenzü'd-dürer ve câmiü'l-gurer: Şühüdü'z-nahl min kısmeti feleki'z-Zühal: ed-Dürrü'l-matlub fi ahbari müluki beni Eyyub*, c. VII, Thk. Saîd Abdülfettah Aşur, Freiburg, 1391/1972, s. 72.

⁵¹ Newbold, *a.g.m.*, s. 222; Malcolm Cameron Lyons, & D. E. P. Jackson, *Saladin: The Politics of the Holy War*, Cambridge University Press, Cambridge 1984, 186-187.

⁵² Mallett, *a.g.m.*, s. 147.

⁵³ Leiser, *a.g.m.*, s. 92.

⁵⁴ Facey, *a.g.m.*, s. 87–98.

konusunda Mekke halkı büyük bir korkuya kapılmıştır. Bu beklenmedik saldırı karşısında kıyamet gününün geldiğini zanneden Müslümanlar, bu durumda bile Hz. İbrahim'in inşa ettiği Kâbe'yi ve Hz. Muhammed'in türbesinin ne olacağı konusunu merak ile düşünmeye başlamışlardır. Müslümanlar Fil Vakası'nda olduğu gibi bu sefer de Kâbe'nin ve Hz. Muhammed'in türbesinin korunması için ellerini gökyüzüne kaldırarak; "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir." (Ali İmran: 173) diye dua etmişlerdir.⁵⁵

5. Haçlı Donanmasının Yemen ve Aden Taraflarına Saldırması

Mekke ve Medine taraflarına saldıran Haçlı donanmasının bir kısmı daha da güneye inerek Yemen ve Aden taraflarına kadar ulaşmıştır. Haçlı korsanları, -Allah korusun- kutsal yerleri, Yemen'in tüccarlarını ve Aden'in kârimlerini ele geçirmek için karaya çıkmayı planlıyorlardı.⁵⁶ Kendilerine yardım eden yerli Arapların gösterdiği güzergahta ilerleyen Haçlı korsanları deniz sularından çıkarak güneydeki Hint Okyanusu'nun sularına kadar ulaşmışlardır. XV. yüzyılda Portekizli denizcilerden önce okyanusa varan bu Haçlı donanması Hint Okyanusu'na ulaşan ilk Avrupalılar olmuşlardır. Yemen ve Aden taraflarına çıkan Haçlılar, Hint Okyanusu'nun kapılarına dayanarak yağma ve talan hareketlerine girişmişlerdir. Özellikle Aden muhteşem atları ile ünlenmiş ve efsanelere konu olmuş harika bir ülkeydi. Araplarının pazarlarını basmak ve su depolarını doldurmak için Aden'in tropik kıyılarına çıkan Britanyalı, Flandereli ve Cenovalı şövalyeler, yerli halkın şaşkın bakışları arasında yağma, talan ve katliam hareketlerine girişmişlerdir. Kesin bir şekilde kaydı olmamasına rağmen Haçlı korsanları Kamaran Adası (Yemen), Massava (Eritre), Suvakin Adası (Sudan) ve incileri ile XIII. yüzyılda ünlene Dunganab Koyu'ndan (Sudan) hem ihtiyaçları olan suyu almış hem de buraları yağmalamışlardır.⁵⁷

6. Hüsamettin Lu'lu'nun Haçlı Donanmasına Karşı Harekete Geçmesi

Haçlı donanmasının Kızıldeniz'de Aydîb, Mekke, Medine, Yemen ve Aden dolaylarında giriştikleri bu yağma ve korsanlık faaliyetlerine ilişkin haberler kısa süre sonra Kahire'de duyulmaya başlanmıştır. Selahattin Eyyubî ise bu sırada birtakım meseleleri çözmek için Suriye'nin kuzeyinde Harran'da bulunmaktaydı. Haçlı korsanlarının Kızıldeniz'de yaptıkları kendisine anlatılmış ve bunların nihai hedeflerinin Hz. Muhammed'in naaşını çalarak onu ziyaret edecek olan Müslümanlardan kazanç elde etmek amacıyla Kerek-Şevbek'e götürmeye çalıştıkları bildirilmiştir. Selahattin Eyyubî, aldığı bu kötü haber karşısında son derece üzülmuş ve önce hareket etmeden bir süre durmuş, daha sonra aldığı haberin ağır yükü ve sorumluluğundan dolayı bir kaya parçasına yaslanmak zorunda kalmıştır; çünkü o sırada Selahattin Eyyubî'nin bulunduğu yerden ayrılması ve Haçlıların yaptıklarına müdahale etmesi mümkün görünmüyordu. Selahattin Eyyubî, bu olaya acilen müdahale edilmesi için Kahire'de kendi yerine bıraktığı kardeşi Ebû Bekir Seyfüddîn el-Melikü'l-Âdil'e bir mektup yazarak Kızıldeniz'e bir donanma göndermesini emretmiştir. El-Melikü'l-Âdil, Müslüman yetkilileri ve ülkenin önde gelen devlet adamlarını acilen toplantıya çağırması ve ardından denizdeki inançsızların peşinden gidip onları yok edecek en iyi kişinin kim olabileceğini sormuştur. Cesur bir aslan, bitmek bilmeyen enerjisi, sınırsız cömertliği ve misafirperverliği ile tanınan Hacı Hüsamettin Lu'lu'nun bu işi yapabileceği söylenmiştir. El-Melikü'l-Âdil, zaman kaybetmeden bu değerli komutanı huzuruna çağırarak '*emrinde kaç kişi var*' diye sormuştur. Hüsamettin

⁵⁵ Ebû Şame el-Makdisi, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, s. 139; Leiser, *a.g.m.*, s. 91.

⁵⁶ Kârimî, Eyyubîler ve Memlükler devrinde ülkeler arasında baharat ticareti yapan Aden kökenli Müslüman tüccarlara verilen addır. Kârimî ile ilgili bkz. Cüneyt Kanat, "Kârimî", *DİA*, Ek-2, TDV Yayınları, İstanbul 2016, s. 26; Leiser, *a.g.m.*, s. 91.

⁵⁷ Newbold, *a.g.m.*, s. 221.

Lu'lu, '300 civarında ve tümü cesur erkekler' diye cevap vermiştir.⁵⁸ Bundan sonra bir taraftan Hüsamettin Lu'lu, diğer taraftan El-Melikü'l-Âdil sefer için hazırlıklar yapmaya koyulmuşlardır. Mısır'da komutanlığı hakkında çok cesur olduğu, savaşta yaratıcılığı ile öne çıktığı ve ok gibi hızlı hareket ettiği ve de amiraller arasında 'inci' olarak adlandırılan Hüsamettin Lu'lu, Müslüman donanmasının önde gelen Trablus, Cezayir ve Faslı Araplarından oluşan bir birlik kurmuştur. El-Melikü'l-Âdil ise adeta Renaud de Chatillon'un taktiklerini uygulamış; Kahire ve İskenderiye'de savaş gemileri ve nakliye gemileri inşa etmiş, bu gemileri parçalar halinde Dimyat'a develerin sırtında taşımış ve ardından Kızıldeniz'de Süveyş yakınındaki limanda bu gemilerin parçalarını birleştirmiştir.⁵⁹

Haçlı donanmasının Kızıldeniz'de yaptığı taşkınlıktan bir buçuk ay sonra filosunu iki kısma ayıran Hüsamettin Lu'lu, güneye doğru yol almaya başlamıştır. Müslüman donanmasının bir kısmı, iki gemiyle kuşatma altında bulunan Eyle önlerindeki İlle de Graye Kalesi'ni kurtarmaya giderken, diğer kısmı Aydîb Limanı'na doğru hareket etmiştir.⁶⁰ Harekâtın başladığı sırada Selahattin Eyyubî, danışmanı Kadı el-Fadıl vasıtasıyla 1 Mart 1183 tarihinde Mısır'a kardeşi El-Melikü'l-Âdil'e bir mektup göndererek Frankların Kızıldeniz'de bulunmasının, Hicaz'a ulaşmalarının ve oradaki koşulları (Kızıldeniz güzergahını) bilmelerinin tehlikeli olduğunu ve Kızıldeniz'de Haçlılara ait tüm izlerin silinmesi gerektiğini emretmiştir. Selahattin Eyyubî, verdiği emrin ihmale uğramaması ve yakalanacak mahkûmların imhasından tamamen emin olmak için sonra iki mektup daha göndermiştir.⁶¹ Süveyş'ten aşağıya, önce Sina Yarımadası'nın güney ucunda bulunan Ras Muhammed'e, oradan da Eyle kuşatmasının sürdüğü Akabe Körfezi'ne doğru yol alan İslam donanmasının ilk kısmı, İlle de Graye Kalesi'ni kuşatan gemilerden birini yakmış, diğer gemide bulunan korsanların ise karaya çıkmasını sağlamıştır. Bu gemilerin mürettebatının tamamına yakını yakalanarak öldürülmüştür. Hatta Renaud de Châtillon'un bu olay esnasında Eyle önlerinden olduğu ve İslam donanmasının zaferi üzerine bölgeden kaçtığı iddia edilmektedir. Bu zafer haberi Kahire'de sevinçle karşılanmış ve Müslümanların başında toplanan kasvet bulutları dağılmaya başlamıştır. Eyle önlerinde zafer elde eden Müslüman filosu daha sonra diğer filoyla katılmak üzere muhtemelen güneye doğru yol almıştır. Hüsamettin Lu'lu öncülüğündeki İslam donanması Aydîb önlerine geldiği zaman, Haçlı mağdurlarının mezarlarından ve Arap hacı gemilerinin kömürleşmiş kalıntılarından başka bir şey bulamamıştır. İslam donanması iki ay boyunca Kızıldeniz'de Haçlı korsanlarını arayıp durmuştur. Haçlı korsanları ise bu sırada güneye Aden'e baskınlarını sürdürmekteydiler. Nihayet Temmuz'un sonunda yılın en sıcak zamanında, Hüsamettin Lu'lu el Havra'da demirleyen Hristiyan gemilerini görmüştür. Haçlılar Medine'ye saldırı için son hazırlıklarını yapıyorlardı. Bir birlik zaten iç kesimlere girmişti, geriye kalanların gemilerinin imhası üzerine onlar da gidenlere yetişmek için iç kesimlere doğru kaçmaya başlamışlardır.⁶² Bu sırada Haçlı korsanlarının yakaladıkları Müslüman tüccarlar serbest bırakılmış ve çalınan malları kendilerine iade edilmiştir.⁶³ Mısırlı Müslüman askerler iç kesimlere doğru kaçan -iyi bir şekilde donatılmış- 300 kadar Haçlı askeri ve onlarla birlikte hareket eden bir grup Arabin peşinden gitmişlerdir. Ancak birçok kez Medine'ye gidiş güzergâhlarını değiştirmelerine rağmen 5 gün-5 gece boyunca Haçlılar takip edilmiş ve 6.

⁵⁸ İbn Kesîr, *el Bidaye ve'n-Nihaye*, c. XII, Çev. Mehmet Keskin, Çağ Yayınları, İstanbul 1995, s. 543; El-Gazzâlî, *Kiyamet ve Ahiret*, s. 375; Leiser, *a.g.m.*, s. 88-89, 92-93; Runciman, *a.g.e.*, s. 437.

⁵⁹ Newbold, *a.g.m.* s. 222-223; İslam donanmasının Süveyş Kanalı'na parçalar halinde getirildiğine dair bilgiler için bkz. David Nicolle, *Saladin: The Background, Strategies, Tactics and Battlefield Experiences of the Greatest Commanders of History (Command 12)*, Osprey Publishing, Oxford 2011, s. 22.

⁶⁰ Ebû Şame el-Makdisî, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, s. 139; Facey, *a.g.m.*, s. 87-98.

⁶¹ Leiser, *a.g.m.*, s. 95-96.

⁶² Newbold, *a.g.m.*, s. 223.

⁶³ Facey, *a.g.m.* s. 87-98.

günde Medine'ye kısa bir yürüyüş yolu kala sıcaklık, susuzluk ve yorgunluktan dolayı Arabistan'ın yanan güneşi altında dar bir geçitte durmuşlardır. Gümüş para ödenerek yardım alınan bir grup yerel Bedevi ile güçlendirilmiş Hüsamet'in Lu'lu'nun 900 kişilik İslam ordusu tarafından Haçlı kuvvetleri konaklamak zorunda kaldıkları noktada kuşatma altına alınmışlardır.⁶⁴ Hüsamet'in Lu'lu ve Müslüman askerler tarafından Medine yakınlarında kuşatma altına alınan Haçlılara muhtemelen Müslüman olma ve imhadan kurtulma teklifi yapılmıştır. Zira Batı literatüründen Gary La Viere Leiser'den yaptığımız çeviride 'eğer Müslüman olmuş olsalardı, kendilerine bir zarar verilmemiş olurdu' şeklinde bir ifade kullanılmış olması, Haçlıların bu kadar büyük bir suçu işledikleri halde kendilerine yapılan bu teklifi kabul etmediklerini göstermektedir.⁶⁵ Böylece savaşmaktan başka bir yol bulunmayınca Amiral Hüsamet'in Lu'lu'nun da bizzat savaştığı ve birçok kişiyi öldürdüğü bu muharebede Haçlı korsanlarının bir kısmı imha edilmiş, geriye kalan kısmı ise esir alınmıştır. Ancak Batı literatüründen Douglas Newbold'den yaptığımız çeviride Arap kronikçilerine dayandığımızı iddia ettiği, ancak bizim ana kaynaklarda hiçbir şekilde karşılaşmadığımız bazı bilgilerde, Medine yakınlarındaki bu küçük çaplı muharebeden kurtulan 176 Haçlı şövalyesinin dolambaçlı yollardan geçerek Kerek'e ülkelerine döndüklerini ifade etmiştir.⁶⁶

Medine yakınlarındaki küçük çaplı muharebede esir alınan ve isimleri hiçbir şekilde bilinmeyen Haçlıların iki komutanı, Hac mevsiminde olduğu gibi kurban edilmek üzere Mekke yakınlarında bulunan Mina Dağı'na götürülerek imha edilmiştir. Bildiğimiz kadarıyla Portekizli kâşif Perdo de Covilhã'nın 1490'dan önce Hicaz'a yaptığı seferden evvel Mekke'de bulunan ilk Batılılar, Mina Dağı'nda imha edilen bu Haçlı askerleriydi. Esir alınan Haçlıların geriye kalanları belki de Aydîb üzerinden Mısır'a İskenderiye'de götürülmüşlerdir. Müjdeli haberi alan Selahattin Eyyubî, bu Haçlı askerlerinin tamamının imha edilmesini emretmiştir.⁶⁷ Bu konuda İslam kaynakları önemli bilgiler vermektedir. Buna göre İmameddin el-İsfahani, Hüsameddin Lu'lu'nun Kızıldeniz'de Müslümanlara saldıran Franklara karşı efsanevi bir zafer kazandığını dile getirmiştir.⁶⁸ İslam dünyasının ünlü seyyahı İbn Cübeyr ise İskenderiye'ye geldiği sırada Haçlı askerlerinin tutuklanıp Mısır'a getirildiği ana denk gelmiş ve bu konuda şunları dile getirmiştir:

"İskenderiye'ye indiğimiz gün ülkeye yeni getirilmiş, develerine ters bindirilmiş, yanlarına davul ve borazanlar asılmış olan Rum esirleri seyretmeye gitmiş büyük bir kalabalık gördük. Hikâyelerini sorduğumuzda anlatılanların verdiği üzüntü ciğer paralayıcı idi. Anlatıldığına göre, Şam Hristiyanlarından bir grup bir araya gelmiş ve Kızıldeniz'e (Bahr Kulzum) en yakın bir yerde iskelet halinde gemiler yapıp, yakındaki Arapların develerini kiralayarak sahile taşımışlar. Gemi yapımı tamamlayınca, hacılardan da yolcular alarak denize açılmışlar. En-Naam Denizi'nde belli bir noktaya gelince, on altı gemiyi orada

⁶⁴ Newbold, *a.g.m.*, s. 223-224.

⁶⁵ Yukarıda da değindiğimiz gibi Selahattin Eyyubî'nin Kızıldeniz güzergahını bilen bütün Haçlı korsanlarının imha edilmesi kararına bakacak olursak, bu kadar büyük bir suçu işlemiş olan Haçlılara böyle bir teklifin yapılması zayıf bir olasılık gibi görünmektedir. Fakat İslam dinin bir hoşgörü ve sevgi dini olduğunu ve Hz. Muhammed'in kendisine karşı kötülük yapılanları nasıl affettiğini göz önünde bulundurduğumuz zaman, O'nun ümmetinin de İslamiyet'i seçmeleri koşuluyla böyle bir teklifi yapabileceğini düşünmek tamamen mantıksız gibi görünmemektedir. Bkz. Leiser, *a.g.m.*, s. 90.

⁶⁶ Newbold, bu iddiasını herhangi bir ana kaynağı dipnot göstermeden sadece 'Arap kroniklerinin söylediğini' ifade ederek dile getirmiştir. Doğal olarak 5 günlük yorucu bir takipten sonra 6. günde yapılan savaştan 900 askerin arasından 176 askerin kaçıp kurtulması iddiası zayıf bir ihtimal olarak görünmektedir. Bkz. Newbold, *a.g.m.*, s. 224.

⁶⁷ İbn Kesir, *el Bidaye*, s. 543; El-Gazzâlî, *Kiyamet ve Ahiret*, s. 375; Facey, *a.g.m.* s. 87-98; Haçlı askerleri yakalandıktan sonra gelenek olduğu üzere elbiseleri çıkarılarak deve sırtına ters bir şekilde oturtulmuş halde zincirle bağlanarak Mekke'de Mina'ya götürülmüşlerdir. Bkz. Newbold, *a.g.m.*, s. 224.

⁶⁸ El-İsfahani, *Al-Bark al-Şâmî*, c. V, Nşr, Faleh Hüseyin, Abdul Hameed Shoman Vakfı, Amman – Ürdün 1987, s. 68; El-İsfahani, *el-Bark el-Şâmî*, c. V, Nşr. Ramazan Şeşen, (Arapça Versiyonudur), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 50.

yakmışlar. Sonra Ayzab'a varmışlar; orada Cidde'den hacılar getiren bir gemiyi almışlar, Kus'dan Ayzab'a kara yoluyla gelen bir grubu da gemiye bindirmiş ve hepsini öldürmüşler. Daha sonra Yemen'den tacirleri getiren iki gemiye el koymuşlar, sahilde Mekke ve Medine (Allah onları aziz kılsın!) vergisi olarak toplanan yiyeceklerin çoğunu yakmışlar. Hiçbir Rum'un cesaret edemediği ve o güne kadar duyulmamış bir sürü çirkin iş yapmışlar. Bunların iğrenç ve korkunç bir planı da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kentine girmek ve onu mukaddes kabrinden çıkarmakmış. Hatta bu aralarında yayılmış ve açıkça söylenir olmuş. Allah onları böyle bir işe cüret etmekten dolayı hesaba çeksın ve kaderin yardımıyla yapmak istediklerine engel olsun. Medine'ye bir günlük mesafeye kadar yaklaşmışlar. Allah onların saldırılarına Mısır ve İskenderiye'de teçhiz edilmiş Hüsamettin Lu'lu adındaki hâcib ve Mağripli denizcilerden oluşan yardımcı güçlerin gemileriyle engel olmuş. Düşman kaçıp kurtulacağı yerde arkadan sarmışlar, bir aya aşkın bir suredir yaptıkları bunca işlerden sonra onları yakalamışlar. Bir kısmı öldürülmüş, bir kısmı da esir alınmış. Esirlerden bir kısmı öldürülmek üzere diğer kentlere dağıtılmış. Bir kısmı Mekke ve Medine'ye gönderilmiş. İnayetiyle büyük bir beladan İslamı ve Müslümanları kurtaran âlemlerin rabbi Allah'a şükürler olsun".⁶⁹

Doğal olarak İbn Cübeyr'in de şahit olduğu Haçlı askerlerinin Mısır'a getirildikten bir süre sonra imha edilmişlerdir. Böylece Renaud de Châhillon'un Kızıldeniz'de başlattığı macera Frank mahkûmlarının İskenderiye'de idam edilmesi ile son bulmuş oldu.⁷⁰ İbn Kesir, bu olayın sona ermesinden sonra Sultan Selahaddin Eyyubî'nin kardeşi el-Melikü'l-Adil Ebu Bekir'e bu mesaisinden dolayı teşekkür ettiğini bildiren bir mektup yazıp gönderdiğini ve ayrıca halifenin divanına da durumu bildiren bir mektup yolladığını dile getirmiştir.⁷¹ Ancak Renaud de Chatillon'un saldırılarından çok rahatsız olan Selahaddin Eyyubî, Kudüs Krallığı'nı ele geçirmekle Haçlıları tehdit etmiş ve 1182-1183 Haçlı saldırılarından sonra daha sık ve kararlı şekilde Ürdün ve Şam taraflarına seferler yapmaya başlamıştır.⁷²

Sonuç

1099 yılında Birinci Haçlı Seferi ile Asya'ya gelen Haçlılar, Ortadoğu'da birtakım krallıklar kurmuş ve yine bu topraklar üzerinde Müslüman devletlere karşı varlıklarını sürdürme mücadelesi vermişlerdir. Başlangıçta Müslüman-Haçlı mücadelesi daha çok Ortadoğu'da sürüdüğü için Haçlıların Kızıldeniz'e çıkması ve bu denizde bir baskın düzenlemesi pek olası görünmüyordu. Ancak İslam'ın en büyük düşmanlarından biri olan Renaud de Châhillon, kurnazca bir plan tatbik etmiş ve Haçlılar tarihte ilk kez Kızıldeniz'e sızmışlardır. Renaud de Châhillon, 2 bin yıl önce Hz. Süleyman'ın Kızıldeniz kıyılarında kurduğu gibi bir donanma inşa etmek için parçalar halinde Kerek toprakları üzerinde Ölü Deniz'de inşa ettiği gemileri develerin sırtında taşıyarak Kızıldeniz'e Eyle'ye getirmeyi başarmıştır. Bu denizin kıyılarını yurt edinmiş olan Müslümanlar Kızıldeniz'de ilk kez yabancı bir güç olan Haçlı askerlerini görmüş, İslam dünyası ve Müslümanlar psikolojik açıdan adeta dehşete kapılmışlardır.

Haçlı Seferleri Tarihi'nin adeta kör bir noktası olan bu baskına dair çok fazla ana kaynak ve literatüre girmiş eser bulunmamaktadır. Nitekim az sayıdaki ana kaynak ve literatüre girmiş eserlerden edinilen bilgiye göre Renaud de Châhillon'un bu çıkarma ile açık ve örtülü olmak üzere birden çok amacı güttüğü iddia edilmektedir. Hindistan ticaretini baltalamak, Selahattin Eyyubî'nin İslam dünyasında saygınlığına bir darbe indirmek, Mısır-Şam-Hicaz bağlantı yolunu kesmek ve Hz. Muhammed'in naaşını çalarak taşıyacağı Kerek'te onu ziyarete gelecek olan Müslümanlardan kazanç elde etmek gibi amaçları bu hedeflerinden birkaçı olduğu söylenebilir. Bu amaçlarına ulaşmak için o güne kadar hiç kimsenin aklından bile geçirmediği ve İslam dünyasının kutsalı olan Müslümanların kalbine giden Mekke-Medine ve Hz.

⁶⁹ İbn Cübeyr, *İbn Cübeyr Seyahatnamesi: Endülü's'ten Kutsal Topraklara*, Çev. İsmail Güler, Selenge Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2019, s. 34; İbn Cübeyr, *The Travels of Ibn Jubayr*, By William Wright, (Arapça Versiyonudur), E. J. Brill, Leiden 1907, s. 43, 59, 337; Lyons, & Jackson, *a.g.e.*, s. 186-187.

⁷⁰ Newbold, *a.g.m.*, s. 224.

⁷¹ İbn Kesir, *el Bidaye*, s. 543.

⁷² Ernoul Bernard, *Ernoul Kroniği*, s. 172.

Muhammed'in hatırasına saygısızlık yapma cüreti göstererek Hicaz topraklarına, önce karadan (Teyma Baskını), ancak başarılı olamayınca sonra Kızıldeniz'e çıkarma yaparak denizden bir baskın düzenlemiştir. Bu girişimi için bazı Araplardan yardım almış, onların yardımı ile böyle bir girişime kalkışmıştır. Zaten Selahattin Eyyubî'nin Suriye'de bulunduğu bir sırada Renaud de Châtilion'un bu girişimde bulunması Müslümanların içinde bulunan bazı Araplar vasıtasıyla bilgiler aldığını kanıtlamaktadır.

Kızıldeniz'e açılmış olan Haçlı askerlerinin hiçbir insani kural, kaide ve prensibe uymamışlardır. Aydıb Limanı'nda öldürdükleri ve mallarını gasp ettikleri mazlum Müslümanlar, ölmeden önce böyle bir saldırının Haçlılar tarafından kendilerine yapılacağı söylenseydi, herhalde buna ihtimal dahi vermeyecek ve bu söylentiye gülüp geçeceklerdi. İşte Kızıldeniz baskını bu kadar beklenmedik ve acımasız bir şekilde yapılmıştır. Haçlılar yalnız Aydıb Limanı'nda değil, gittikleri Mekke-Medine ve Yemen-Aden kıyılarında da çirkin yüzlerini göstermekten çekinmemiş, birçok saldırı yaparak halkın can ve mal güvenliğini tehdit etmişlerdir.

Selahattin Eyyubî, Kızıldeniz'in Hindistan, Çin, Yemen, Aden ve diğer ticari zenginlikle dolu olması ve Müslümanların kalbine giden Mekke-Medine ile Hz. Muhammed'in naaşının bulunduğu Hicaz'ın bu denize komşu olması nedenlerinden dolayı tekrar edebileceğinden çekindiği bu baskına karşı çok sert tedbirler almıştır. Amiralî Hacı Hüsametdin Lu'lu komutasında Kızıldeniz'e gönderdiği bir donanma vasıtasıyla bu denizi gören, bu denizin güzergâhını öğrenen hiçbir Haçlı'nın yaşamasına izin verilmemesini istemiştir. Diğer taraftan XV. ve XVI. yüzyılda Avrupalı Haçlıların bu bölgeye keşifler düzenleyeceği ve bu bölgenin zenginliklerini sömürerek kendi kıtalarına taşıyacağı gerçeği göz önünde bulundurulursa, Selahattin Eyyubî'nin bu talebindeki haklılığı çok net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Bu görüş belki de çok iddialı bir çıkış gibi görünebilir, ancak bu iddianın doğruluk payının da olduğunu unutmamamızda yarar bulunmaktadır. Yani bir başka deyişle Selahattin Eyyubî'nin Kızıldeniz'e çıkmış olan Haçlıları imha etmekle bir daha böyle bir girişimin olmasının önüne geçtiği, 'Kutsal toprakları muhafaza edemedi' algısını ortadan kaldırılarak saygınlığını koruduğu, XV. ve XVI. yüzyılda yapılacak olan coğrafi keşiflerin belki de erken bir tarihte yapılmasının önüne geçtiği ve bu faaliyetleri geciktirdiği savunulabilir.

Netice itibarıyla XII. yüzyılda Ortadoğu Haçlı dünyasının şımarık kontu Renaud de Châtilion'un 1182 yılının ikinci yarında Kızıldeniz'e bir çıkarma yapması ile başlayan ve İslam dünyasının endişelenmesine neden olan bu olay Eyyubîlerin hükümdarı Selahattin Eyyubî'nin aldığı acil ve hızlı tedbirler sonrasında başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Haçlılar en sert şekilde cezalandırılmış ve idam edilmişlerdir. Muhtemelen bu baskına katılanlardan kurtulan olmadığı için ilerleyen tarihlerde buna benzer bir baskın daha gerçekleşmemiş ve İslam dünyasının Kızıldeniz'e olan kıyısı en azından coğrafi keşifler yapıncaya kadar güven içinde kalmıştır.

Kaynakça

Ana Kaynaklar

Abu 'Ubeid 'Abdallah ben 'Abd el-'Aziz el-Bekrî, *Das geographische Wörterbuch des*, Herausgegeben von F. Wüstenfeld, Deuerlich'sche Buchhandlung (Göttingen) & Maisonneuve & Comp. (Paris), (Arapça Versiyonudur), Leiden, Cambridge, London und Mailand 1876.

BERNARD, Ernoul, *Chronique d'Ernoul, et de Bernard le Tresorir*, Par M. L. de Mas Latrie, Librairie de la Société de L'histoire de France, Paris 1871.

BERNARD, Ernoul, *Ernoul Kroniği: Haçlı Seferleri Tarihi, Selahattin Eyyubî ve Kudüs'ü Fethi*, Çev: Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Kitap Yayıncılık, İstanbul 2019.

Ebû Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî, *Kur'ân-ı Kerîm'de Kiyamet ve Ahiret*, Mütercimi Ömer Beğ, Hakikat Kitâbevi, İstanbul 2014.

Ebu Muhammed b. Ahmed el-Makdisî, *Ahsenü't-tekasim fî ma'rifeti'l-ekalim*, ed. Fuat Sezgin, trc. G. S. A. Ranking and R. F. Azoo, Institut für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften, Frankfurt am Main 1989.

Ebû Şame el-Makdisî, *Kitâbü'r-Ravzateyn fî Ahbâri'd-devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*, c. III, Thk. İbrâhim ez-Zeybek, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1418/1997.

El-Makrizî, *el-Mevâiz ve'l-i'tibâr bi-zikri'l-hutat ve'l-âsâr*, Edite Par. M. Gaston Wiet, Le Caire Imprimerie de L'Institut Français D'Archeologie Orientale, (Arapça Versiyonudur), Paris 1911.

İbn Cübeyr, *İbn Cübeyr Seyahatnamesi: Endülü's'ten Kutsal Topraklara*, Çev. İsmail Güler, Selenge Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2019.

İbn Cübeyr, *The Travels of Ibn Jubayr*, By William Wright, (Arapça Versiyonudur), E. J. Brill, Leiden 1907.

İbn Kesîr (1995), *el Bidaye ve'n-Nihaye*, c. XII, Çev. Mehmet Keskin, Çağ Yayınları, İstanbul. (2013 yılında Pdf haline getirilen eserinden alınmıştır.)

İbnü'l Davadarî, *Kenzü'd-dürer ve câmiü'l-gurer: Şühdü'z-nahl min kısmeti feleki'z-Zühal: ed Dürrü'l-matlub fî ahbari müluki beni Eyyub*, c. VII, (Arapça Versiyonudur), Thk. Saîd Abdülfettah Aşur, Freiburg 1392/1972.

İbnü'l Esir, *El Kâmil Fi't Tarih*, c. XI, Çev. Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987.

İmâd el-Din el-İsfahanî, *Al-Bark al-Şâmî*, c. V, Nşr, Faleh Hüseyin, Abdul Hameed Shoman Vakfı, Amman – Ürdün 1987.

İmâd el-Din el-İsfahanî, *el-Bark el-Şâmî*, c. V, Nşr. Ramazan Şeşen, (Arapça Versiyonudur), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979.

Süryânî Mikhail, *Süryânî Patrik Mihail'in Vekayinâmesi: İkinci Kısım (1042-1195)*, çev. H. D. Andreasyan, TDV İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi, (Basımı Yapılmamıştır), 1944

TYRENSİS, Willermus, *Haçlı Kroniği III: Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1184)*, Çev. Ergin Ayan, Kronik Kitap Yayınları, İstanbul 2019.

Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. H. D. Andreasyan, TTK Basımevi, 3. Baskı, Ankara 2000.

Ya'kût el-Hamevî, *Kitab-ı Mûcemü'l-Büldan*, c. II, Thk: İhsan Abbas, Darü'l Garbil-İslami, Beyrut 2010.

Tetkik Eserler

AGIUS, Dionisius A. & Alan V. MURRAY, "Red Sea", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California 2006, s. 1021-1023.

ALTAN, Ebru, "Renaud de Châtillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mâverâ-i Ürdün Senyörü (1177-1187)", *Tarih Dergisi*, Sayı 55 (2012 / 1), İstanbul 2013, s. 1-30.

- DEMİRKENT, Işın, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1997.
- DEVAİS, Cédric, "L'expression du Pouvoir Aux Frontières du Royaume de Jérusalem: Terre de Suète et Oultre-Jourdain au XII ème Siècle", *Bulletin d'études orientales*, T. 57, Supplément: Le Pouvoir À L'âge des Sultanats Dans le "Bilâd al-Shâm" / Power in The Age of Sultanates in The "Bilâd Al-Shâm" (2006-2007), s. 19-30.
- FACEY, William, "Crusaders in the Red Sea: Renaud de Chatillon's Raids of AD 1182-3", In Janet C.M. Starkey (ed.). *People of the Red Sea: Proceedings of the Red Sea Project II*. BAR International Series. no. 1395, Archaeopress, Oxford 2005, s. 87-98.
- GİBB, Sir Hamilton Alexander Roskeen, *The life of Saladin from the works of 'Imad ad-din and Baha'ad-din*, Oxford At The Clarendon Press, London 1973.
- HAMILTON, Bernard, "Reynald of Châtillon (d. 1187)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California 2006, s. 1027.
- HAMILTON, Bernard, "The Cyclical Views of History in Late Thirteenth-Century Acre", *From Clermont to Jerusalem: The Crusades and Crusader Societies, 1095-1500, Selected proceedings of the International Medieval Congress, International Medieval Research-3*, Ed: A.V. Murray, University of Leeds, 10-13 July 1995, s. 119-131.
- HOCH, Martin, "Hattin, Battle of (1187)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol II, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California 2006, s. 559-660.
- HOURLANI, George Fadlo, *Arab Seafaring: In the Indian Ocean in Ancient Andearly Medieval Times*, Vol XIII, General: Philip K. Hitti, Princeton University Press, New York 1975.
- KANAT, Cüneyt, "Kârimî", *DİA*, Ek-2, TDV Yayınları, İstanbul 2016, s. 26-28.
- KÖHLER, Michael A., "Franks, Zengids and Nizaris: The Syrian Lordships Confronting the Expansion of the Ayyubid Dominions (1174-83)", *Alliances and Treaties between Frankish and Muslim Rulers in the Middle East*, Vol. I, By Michael A. Köhler, Translated by Peter M. Holt, Revised, edited and introduced by Konrad Hirschler, E. J. Brill, Leiden-Boston 2013, 175-267.
- LEE, Jeffrey, *God's Wolf: The Life of the Most Notorious of All Crusaders: Reynald de Chatillon*, Atlantic Books; Main edition, Londra 2016.
- LEISER, Gary La Viere, "The Crusader Raid in the Red Sea in 578/1182-83", *Journal of the American Research Center in Egypt*, Vol. 14, 1977, s. 87-100.
- LYONS, Malcolm Cameron & Jackson, D. E. P., *Saladin: The Politics of the Holy War*, Cambridge University Press, Cambridge 1984.
- MAALOUF, Âmin, *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, Telos Yayıncılık, İstanbul 1997.
- MAISEL, Sebastian and John A. Shoup, "Saudi Arabia and the Gulf Arab States Today", *An Encyclopedia of Life in the Arab States*, Vol I, Greenwood Press Westport, London 2009, s. XXXVII.
- MALLETT, Alex, "A Trip down the Red Sea with Reynald of Chatillon", *Journal of the Royal Asiatic Society*, Third Series, Vol. 18, No. 2 (April) 2008, s. 141-153.
- MIRBAGHERI, Farid, *Historical Dictionary of Cyprus*, The Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland-Toronto-Plymouth-UK 2010.

- MURRAY, Alan V., "Aimery of Limoges (d. 1196)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol I, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California 2006, s. 23-24.
- MURRAY, Alan V., "Reynald of Châtillon (d. 1187)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol IV, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California 2006, s. 1027.
- NEWBOLD, Douglas, "The Crusaders in The Red Sea and The Sudan", *Sudan Notes and Records*, Vol. 26, No. 2, 1945, s. 213-227.
- NICOLLE, David & Angus Mc Bride, *Saladin and The Saracens*, Editor: Martin Windrow, Osprey Publishing 1986.
- NICOLLE, David, *Saladin: The Background, Strategies, Tactics and Battlefield Experiences of the Greatest Commanders of History (Command 12)*, Osprey Publishing, Oxford 2011.
- PRINGLE, Denys, "Aila and Ile de Graye", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol I, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California 2006, s. 23.
- PROU, M., "Renaud de Châtillon, prince d'Antioche, seigneur de la terre d'OutreJourdain by Gustave Schlumberger", *Bibliothèque de l'École des chartes*, Vol. 59, 1898, s. 603-607.
- RÉGNIER-BOHLER, Danielle, *Croisades et Pèlerinages*, Robert Laffont Press, Paris 1997.
- ROSE, Susan, *Medieval Naval Warfare, 1000–1500*, Routledge, London & New York 1982.
- RUNCIMAN, Steven, *A History of the Crusades: The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East 1100-1187*, Vol II, Cambridge University Press, Cambridge 1952.
- SIRE, H. J. A., *The Knights of Malta*, Yale University Press, New Have 1994.
- TOLAN, John, "Muhammad (d. 632)", *The Crusades an Encyclopedia*, Vol III, Edited by Alan V. Murray, ABC-CLIO, Santa Barbara, California 2006, s. 860-861.
- VASILIEV A. A., *History of The Byzantine Empire (324-1453)*, Vol II, The University of Wisconsin Press, Madison, Milwaukee, and London 1971.
- VERNET, J. & M. Arribas & J. Bosch & L. Martínez," Cuadernos": *Historia* 16, El Islam, Siglos 1985, XI-XIII.
- VINCENT, Hugues, "Geschichte des Königreichs Jerusalem (1100-1291) by Reinhold Röhrich; Renaud de Châtillon, prince d'Antioche, seigneur de la Terre d'Outre-Jourdain by M. G. Schlumberger; Die heilige Grabeskirche zu Jerusalem in ihrem ursprünglichen Zustande by C. Mommert; Archæological Researches in Palestine during the years 1873-4 by Ch. Clermont-Ganneau and A. Lecomte du Noüy", *Revue Biblique (1892-1940)*, Vol. 8, No. 3 (Juillet 1899), s. 463-470.

EKLER: Haritalar ve Resimler

Harita-1: XII. Yüzyılda Orta doğu Coğrafyası ve Haçlı Donanmasının Kızıldeniz Baskını⁷³

⁷³ Bu harita Danatar Bazarganov tarafından David Nicolle'in eserinde yer alan haritaya bakılarak çizilmiştir. Bkz. David Nicolle, *a.g.e.*, s. 24.

Harita-2: Kızıldeniz (Bahr-ı Kulzum) Trafiği⁷⁴

⁷⁴ Bu harita Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümü üçüncü sınıf öğrencisi Danatar Bazarganov tarafından çizilmiştir.

Resim-1: *Île de Graye Kalesi: Kızıldeniz'de Eyle önlerinde bulunan bir adadır. Günümüzde Mısır'a bağlı olup Selahaddin Adası olarak bilinmektedir. Reynald de Châtillon bu kaleyi 1182-83 baskınında iki gemi ile kuşatmıştır.*⁷⁵

Resim-2: *Renaud de Châtillon'un Ölümü*⁷⁶

⁷⁵ Jeffrey Lee, *God's Wolf: The Life of the Most Notorious of All Crusaders: Reynald de Chatillon*, Atlantic Books; Main edition, Londra 2016, s. Resimler Bölümü.

⁷⁶ Altan, *a.g.m.*, s. 30.

Resim-3: Salâhaddin Eyyûbî'nin Dimaşk'taki heykelinde Renaud'nun esaretinin tasvir edildiği kısım⁷⁷

⁷⁷ Altan, *a.g.m.*, s. 28.